

Engem utáltak az új telepen. Arra jártak hajnalban és este, s látták, hogy csak az öreg dolgozik. Néha megkérdezték:

— Miért nem segít a felesége is?

Mit tudták azok, hogy én egész életemben csak házakat építettem.

Be is fejezte. Ősz volt. Nem lehetett több 50 kilónál, az arca sárga volt, mint a pergament. Én féltem végigmenni a telepen. Ott éltem a kis faházban, ami ott állt a nagy kőház mellett. Micsoda ház volt! Csodájára jártak.

A középső szobában, a zongorára volt kitéve a fiam fényképe. Ha hazajön, mondta Géza, mindjárt megláthatja.

Mit mondjak még? Nem történhetett másképpen.

Az utolsó rakomány csempét hozták. Csak a fürdőszobafalat és a konyhát akarta még becsempézni. Halványzöld csempék voltak, még széttörve is olyanok, mint valami kristály. Nem tudom, honnan szerezhetette. A kocsi megállt, s éppen az első ládát emelte le a kocsiról... Ott halt meg szegény az új ház küszöbén.

A szoba ajtaja nyitva volt, a fiú látta a képen, ahogy az apja meghalt a ház küszöbén, amit neki épített. Csak valami nagy-nagy robajra emlékszem. Szétszóródtak a csempék, én ott álltam, és néztem Gézát. Sápadtan feküdt ott, körülötte ezer meg ezer darab csempetöredék, mintha az égből hullott volna.

Ilyen különös sírja volt.

Kicsi halott volt. Olyan színtelen, sápadt. Azóta is kérdelem magamtól: honnan volt ebben a kicsi, összetört öregemberben annyi erő.

Hát így volt.

Nem tudtam szegény Gézát elsiratni. De éjszakánként, amikor felébredek, gondolkodom az életünkről. Néha valami nagyon összeszorítja a torkomat. Nem röstellem bevallani, hogy egy ilyen magamfajta öregasszony, aki annyi mindent megélt, különösekét gondol egy hosszú éjszakán át.

Arra gondolok, milyen különös is a sors.

Lehet, hogy csak egy eltévedt golyó volt. Aki kilőtte, soha nem tudta meg, hogy milyen távolba talált. Ugye, bolond gondolat kérem? De mindent, mindent az az eltévedt puskagolyó okozott. Néha éjszaka, télen vagy úgy ősztájt, ha füttyül a szél, mintha puskagolyók sivítanának.

Most magam édegelek. S közben Gézámon gondolkodom. Áldott jó ember volt. Mindig mondogatom magamban, semmi, semmi sem volt az én anyai szeretetem az övéhez képest...

NASZVADY JÓZSEF

INNI ÉS ÉNEKELNI

Megmutatta táskáját a portásak, aztán továbbment egy kicsit, és nekitámaszkodott a vaskorlátnak. Sanyi még csak akkor bélyegzett, de igyekezett, látszott rajta, aztán együtt léptek ki a kapun. Megálltak egy pillanatra. Megvárta, míg bekapcsolja a táskáját, és azt mondta neki:

— Gyere, bekapunk valamit a Kishordóban.

— Mondtam, hogy sietek. Ilyenkor soha nem szoktam. Tudod milyen csúnya ez.

— Gyere csak. Ami neked olyan sürgős most, az várhat. Úgyis meg kell azt még gondolni.

Sanyi egy pillanatig elnézett messze az út felett, amerre menni kellene, morgván maga elé meredt, aztán elindultak. Tudták, hogy sokat fognak ők még beszélni ma, de azért most hallgattak. Kicsit arrébb, ahol a járda szegélye fel volt túrva a járdára, valami nehéz jármű forgathatta ki helyükből a hatalmas gránitkockákat, átmentek az úttesten. Már a felüljáró lépcsőin mentek, amikor Sanyi hirtelen megállt:

— Csak egy pohárral, érted?

— Mi a fene! Talán nem szereted?

— És ha szeretem? Akkor is; minek.
— Meglátod, nem leszel olyan mérges.
— Nem az öregisten. Ezt most nem ússza meg, az biztos. Vége a miatyánknak.
— Sanyi, Sanyi, de megbánod.
— Nem érted te ezt. Neked nincs feleséged, asszonyod sincs, és azt hiszed, mindent el lehet intézni rábeszéléssel, mert Te olyan szivacslelkű vagy. Fát lehetne vágni a hátadon. Hát az enyémen nem, az biztos. Lassan megöregszel, így asszony nélkül, nem értesz te már ehhez.

— Nem vagyok én még olyan öreg, amilyennek hiszel. Csak ahonnan én jöttem, nem voltak asszonyok és fülbevalók se voltak, de ha leitek volna, bizony, én mind odaadtam volna annak az egynek, ha lett volna. De nem volt. Se ez, se az.
Végigérték a felüljárón. Sanyi lefelelémenet nem került ki senkit, neki kellett mindenkit elengedni, mert egyszerre csak ketten értek el a lépcsőn. Meghúzta a lépéseket, hogy utolérje.

— Mennyit kaptál? — kérdezte tőle.
— Rendesen. Az előleg az mindig egyforma. Kereken ezret szoktam kapni.
— Akkor azt ne bántsuk. Kár lenne felváltani. Nekem van apróm, majd azt használjuk.

— Szóval te inni akarsz.
— Ugyan. Csak pár pohárral. Nem iszákosságból, de most kell inni. Neked is kell. Mikor igyon az ember, ha nem ilyenkor.

A Kishordóba lefelé kell menni, néhány lépcsővel a földszint alatt. Kicsi pinceablakai vannak, de azért elég világosságot adnak, és a plafonról is lóg egy száz villanykörte. Csak a pultnak világít, a sarkok így félhomályban maradnak. Bor-kimérés, szóda nincs, a bort is csak poharazva adják, de abból annyit, amennyit kérnek. Két-két poharat fogtak, és behúzódtak az egyik asztal mellé a sarokba. Hátuk mögött egy nagy falfestményen szüretelnek, az egyik szőlőhordó kocsii függőlegesen megy a képen, mint a légy a falon, és a sok, dinnyeszemű szőlő ki akar esni belőle.

Sanyi azt mondja, hogy: „No?”, és az egyik poharat kiisszák.

Utána nézik egy ideig az ablakokat, és szó nélkül kiisszák a másikat is. Sanyi leteszi a táskáját, és indul a pulthoz.

— Nem kellett volna — morogja neki, de tudja, hogy hiába. Vissza is jön másik négy pohárral, de azt egyelőre leteszi, nem nyúlnak hozzá.

— Hidd el, nem azért a vacak néhány száz forintért, de ez már nem az első eset. — Sanyi forgatja a poharát, úgy beszél. — Megmondtam már neki nemegyszer, hogy csak akkor vehet valamit, ha nekem is szól róla. Csak úgy vásárolgatni összevissza mindent, hát ilyen nincs. Így vette a pongyoláját is, meg nyáron azokat a se cipő, se papucs formájú vacakokat. Mondd meg nekem: mi az istennek kell az a fülbevaló? Anélkül már nem is asszony az asszony? Én dolgozom mint a hülye, azt sem tudom, hogyan osszak, szorozzak, csak hogy mindenre teljen, a fene esz meg már egy liter borért, napokig nincs megállásom, csak hajrá, hajrá, ide hat-száz forint cementre, oda kétezer forint gerendára, mire megkapom a pénzt, már nem is az enyém — és akkor ő, a nagyságos asszony, fülbevalót vesz magának. Meg az atyaúristent.

— Te olyan könnyen mondd nekem, hogy öreg vagy már, nincs asszonyod, nem értesz hozzá. De könnyen mondd. Az asszony drága mulatság. Ha van, akkor is, ha nincs, akkor is. Az én asszonyom nem kérdezte tőlem soha, szabad-e ezt vagy azt. Nem ám, mert tőlem nem kellett. Ami az enyém volt, az az övé is, nagyon sokszor meg csakis az övé. Nem bántam semmit, nagyon szerettem. A ház, amit építettem, az enyém volt, de ő nézett ki az ablakán. Látod, ezt meg te nem érted. Egy asszonyt szeretni úgy kell, hogy mindenünk az övé legyen. Szeretni csak úgy érdemes, ha nem nézzük folyton azt, hogy mennyit ér. Hát én nem néztem. Akkoriban egyszer mentem haza egy héten, de az a két nap, míg otthon voltam, az igen. Bor, sült hús, tiszta ágy, és az asszony mellettem. A házam már kész volt akkorra, én meg nyugodtan belenyújtózhattam a vasárnapba. Egyszer, egy hétköznapon eszembe jutott, ha én most hazamehetnék, az olyan lenne, mint a vasárnap. Miért ne? Hát nem mindegy? Otthon a hétköznapnak is vasárnap színe van. Mi-

lyen az, mikor kiközökenti magát a rendből az ember? Hát ilyen. Elkéredzkedtem és hazamentem. Meglepődött nagyon, de mintha örült volna. És este ölelt, mint máskor, vasárnap. Nem kérdezte, hogy miért is mentem haza. Ez csak visszafelé jutott az eszembe. Miért nem kérdezte? Olyan természetes az, ha hétköznap, amikor dolgoznom kellene, egyszer csak otthon vagyok? De örült neki, az biztos. Tán nem is nekem örült. Valami másnak. Ugyan minek? Nem gondoltam tovább, csak lógott bennem a bizonytalanság, és kondult nagyokat, mint a harang. Szombaton hazamentem, mint rendesen, de nem nyúltam az asszonyhoz még vasárnap sem. Nem kérdezett semmit tőlem, de tudtam, hogy figyel az arca mögül, csak a szemei nem engem néztek. Soha eszembe nem jutott volna arra gondolni, hogy megcsal, ha megkérdezi, miért jöttem haza akkor. De nem kérdezte. Csak örült annak, hogy milyen szerencséje volt. Felhúztam az órát rendesen, ahogy szoktam, és hétfőn hajnalban, mikor ébresztett a csörgő, odaszóltam neki, aludjon nyugodtan tovább, ma szabadságon vagyok, nem megyek a vonathoz.

Amíg beleivott a poharába, Sanyi kezdett beszélni, de gyorsan, mint aki fél, hogy nem beszélhet sokáig.

— Én bizony nem kapatom így el az asszonyt. Azt mondom neki: idefigyelj, te is éppen olyan ember vagy, mint én. Ameddig én dolgozom, addig neked is ugyanúgy kell dolgoznod. Ameddig én ilyen bakancsban járok, ebbe a ruhába, addig bizony te se vegyél magadnak selyemhacukákat meg fülbevalót. Még mi az istennyilát nem. Nekem így is tetszel, másnak meg ne akarjál tetszeni. Vagy ha így nem jó, akkor menj, amerre látsz. De nem megy az, ne félj. Eddig még megúsztá, mert nem szeretem a gorombaságot. Utolsó dolog bántani egy nőt. De most vége. Megkapja a magáét. Majd elsüllyedtem szégyenemben, mikor számolom a pénzt. — a nagykaput akartam kifizetni —, és nincs meg. Négy száz forint hija van. Arra számított ő, hogy mire fizetni kell, majd visszateszi. De az öreg megkért, fizessem ki előre, mert nincs anyaga. Én meg fizettem volna. Siettem nagyon, nem keltettem föl, majd ha hazamegyek, gondoltam.

Sanyi kiitta a poharát, ment volna megint a pulthoz, de ő nem engedte.

— Állj már meg, ne csinálj ilyet. Most majd én. Fogd meg a táskámat, vagy inkább tegyük ide le.

Letették mind a ketten a táskájukat. Akkor már elég sokan voltak az asztalok mellett, és az ablakokat is nehezebben lehetett megtalálni a félhomályban. Inkább csak a pultot és a kijáratot nézték. Mikor visszajött a négy új pohárral, az első kettőt megint rögtön megitták, ilyenkor már elég szomjas az ember ahhoz, hogy inni tudjon.

— De bizony nem aludt tovább az én feleségem. Felkelt, mintha halaszthatatlan dolga lenne, matatni kezdett, kiment a konyhába, és attól kezdve nagyon nagy csend lett körülöttünk. Vártam, mert éreztem, hogy most valaminek lenni kell. Pedig nem tudtam én semmit, csak az a harang kongott bennem rettenetes hangon, mint amikor félreverik. Egyszerre csak mégis vége lett a csendnek. Egy motor ordított már messziről, de mikor odaért a ház elé, rögtön elhallgatott.

Sanyi, amikor megszólal, mindig félrenéz a bejárat felé, és úgy beszél, mintha a belépők lépéseit számolná:

— Így van ez, öregem, mindig. Ha az asszony azt érzi, hogy kicsivel többet ér a többinél, már azt sem tudja, mit csináljon a jódolgától, és előbb-utóbb belelép a békanyálba. Ha még gyerek sincs, akkor meg nem is jó beszélni róla. Nagyon meg kell azt gondolni, mit szabad ráhagyni egy asszonyra, mit nem. Azzal meg mit ér az ember, ha durvasághoz szoktatja? Meg is ette azt a fene, ha csak így lehet jó úton tartani.

— Kimegyek a konyhába utána. Legyen meg minden, aminek meg kell lennie. Azt mondom az asszonynak, menj ki hozzá, mondd meg neki, menjen el, de úgy menjen el, soha meg ne tudjam, ki volt az, mert akkor csak addig él. De az asszony nem mozdul. Megint szólok neki. Hát milyen asszony vagy te, hogy engem se nézel semmibe se, meg a szeretődöt se kíméled? Csak leborul az asztalra, és sír. Az úristen se tudta, hogy kiért. Mire megsűrűsödött a fejemben a vér, akkorra éppen kinyílt az ajtó. Meg kellett ütnöm, mikor megláttam, de úgy igazán, teljes erőmből, azt hiszem ordítottam is, de ha nem ütök és nem ordítok, megszakadt

volna bennem valami. Nem is én voltam az, hanem valami állat, vagy valaki más bennem. Engem ítéltek el, persze hogy engem. Az ő igazságát keresték, nem az enyémet. Én lettem a gyilkos, én hagytam ki magamból nyolc évet, és amikor visszajöttem, a kutyát engedte rám az én asszonyom. Nekem kellett volna megbocsátani, meg is bocsátottam volna, de nem kellettem én már senkinek. Neki meg aztán egyáltalán. Pedig asszony nélkül nem férfi a férfi. De nem tudtam más asszonyt szerezni magamnak. Aki utamba akadt, az mind olyan volt, hogy ki kellett kerülnöm.

— Azt mondtad, úgy kell szeretni, ne nézzük, mibe kerül. Neked aztán sokba került. Ennyit azért mégse ér egy asszony se. Nem kellett volna semmit se csinálni, csak kivágni a házadból, de úgy, hogy addig emlékezzen rá, amíg csak él. Az asszonyt meg jól elagyabugyalni, aztán kész.

— Te mondd ezt? Hiszen a tiéd csak ellenedre tett valamit, nem is olyan nagyot, és már verni akarod. Nem jó ez se így, se úgy. Nyolc évig gondolkoztam azon, amit gondolkozás nélkül megtettem. És még mindig nem tudom, hogy jobb? Azt hiszem, én már soha nem is fogom megtudni. De te vigyázz. Nagyon vigyázz.

Már nem számolták, mennyit ittak és mennyit fognak még, de melegük lett. Ki kellett gombolni a kabátot, az ing nyakát, hogy könnyebben lélegezzenek, mert a levegő nehéz és fojtó folt.

De akkor még nem énekeltek.

PÁL JÓZSEF

BIZONY, BIZONY

Pokol volt a műhelyünk.

A vulkanizálóformák ontották a hőséget, s az az átkozott szellőztető nem tudta kiszívni a benzingázt és a sülő gumik kénzagát. A hátsó mandzsettasütőknél három hollander is fűjt, sistergett a gőz, s úgy kellett ott mozogni, mintha hímes tojásokkal dolgozna az ember.

Különben kint is remegtek a falak a napfényben, és tátott szájjal pihegtek a verebek.

Nem hűtött le a védőital sem, csak kotyogott a gyomromban, ha lehajoltam. Ráadásul az a hülye Stiglic újra rákezdte, a kórus meg aláfestett:

— A szeme...

— Bizony, bizony...

— A szeme...

— A szeme... Bizony, bizony...

Dühömben úgy nekinyomtam azt a szerencsétlen hatszárszortizenhatost a kraccernek, hogy füstölni kezdett.

Ezen meg röhögtek.

Pedig már sokszor elhatároztam, hogy nem törődöm velük. Most is másra akartam gondolni. Előbb a kraccer szegeit kezdtem figyelni, s lassan, óvatosan tartottam oda a köpenyt, a sérült résznél kivágtam a vászonig, majd bársonybolyhosra marattam jó négycentis körzetben.

Mire végeztem, már nem voltam a műhelyben: a Feketehajút vittem ölemben a réten, s a kórus aláfestését is csak úgy hallottam, mint a békák nászi kummogását.

Dé később megint ideges lettem.

S 1 óra egy perckor már rohantam a fürdő folyosóján. Négy tusolófülkénk volt, nem akartam zárt ajtókra találni. Az elsőben locsogott a víz, valakinek még sürgősebb volt a dolga. A másodikat kihagytam, rossz volt a hidegvizes csapja. Kívülről feldobtam az ingemet a következő ajtóra, és beugrottam. A nadrág is felkerült az ing fölé, s már zuhogott a víz. Felesen. Meleg, hideg. Épp, ahogy kívántam. Szappanoztam magamat, amikor a többiek becsoszogtak dűnnyögve:

— A szeme...